

Inleiding rond Bayernwald voor leerkracht of gids

Bayernwald is een Duits loopgravenstelsel uit de Eerste Wereldoorlog. Het is een unieke site om over de Mijnslag te vertellen vanuit het standpunt van de Duitse troepen. De Duitsers noemden deze plaats eerst Beilwald of bijvormig bos. Maar omdat hier vooral veel soldaten uit Beieren (Bayern) gelegerd zijn, wordt dat al gauw Bayernwald.

De oorlog en Wijschate

België ontstaat in 1830. Het Verdrag van Londen (1839) zorgt voor internationale erkenning van België. In dat verdrag staat ondermeer dat het Verenigd Koninkrijk de neutraliteit en veiligheid van België garandeert. Einde 19de eeuw. De industriële revolutie viert hoogtij. De fabrieken draaien op volle toeren. De moderne ondernemer moet op zoek naar nieuwe grondstoffen en die zijn te vinden in de kolonies. De nationale economieën proberen elkaar de loef af te steken. Dat zorgt voor spanningen in West-Europa, waar vooral de oude staten Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk zich dankzij hun kolonies in Afrika en Azië als economische grootmachten kunnen profileren. Duitsland is nog zeer jong. Het vormt sinds 1871 één geheel en heeft weinig overzeese gebieden. Keizer Wilhelm II wil daar vanaf 1890 verandering in brengen en bouwt aan een sterke vloot. Frankrijk, het Verenigd Koninkrijk en Rusland zijn er niet gerust in. Ze maken onderlinge afspraken. Eigenlijk kan Duitsland - indien het tot een oorlog komt - nog enkel op de steun van Oostenrijk-Hongarije rekenen.

In 1908 annexeert Oostenrijk-Hongarije de Servische provincie Bosnië-Herzegovina, dat voordien al onder Oostenrijks bestuur stond. Dat zorgt voor grote onrust in Centraal-Europa. Servië zoekt steun bij Rusland maar wordt niettemin gedwongen om de annexatie te accepteren.

Bosnië, 28 juni 1914: Gavrilo Princip vermoordt – met een Belgisch FN-wapen - aartshertog Franz Ferdinand, troonopvolger van Oostenrijk-Hongarije. De Oostenrijks-Hongaarse keizer reageert twee dagen later: “Onze geloofwaardigheid als regionale macht in de Balkan, als multinationale staat en Europese grootmacht staat op het spel. Op deze daad moeten we gepast reageren”.

23 juli 1914: Oostenrijk-Hongarije stelt drie eisen. De Servische steun aan terroristische organisatie moet stoppen. Er moet een verbod komen op de propaganda tegen Oostenrijk-Hongarije. Bovendien wil Oostenrijk-Hongarije deelnemen aan het intern Servisch onderzoek naar de moord. Servië verwerpt deze laatste eis en mobiliseert zijn troepen. Oostenrijks-Hongarije doet hetzelfde.

28 juli 1914: Oostenrijk-Hongarije verklaart officieel de oorlog aan Servië. Als gevolg daarvan gaat Rusland – als blijk van steun aan Servië – ook zijn leger mobiliseren. Duitsland ziet die Russische mobilisatie als een regelrechte oorlogsverklaring. Op 1 augustus verklaart Duitsland de oorlog aan Rusland. Frankrijk, bondgenoot van Rusland, mobiliseert nu ook haar troepen. Duitsland hoopt op een Franse aanval om op die manier – voorlopig toch - te ontsnappen aan een oorlog met het Verenigd Koninkrijk. Wanneer Duitsland Frankrijk aanvalt zal het Verenigd Koninkrijk Frankrijk bijstaan in de strijd tegen Duitsland. Dat is deel van hun onderling akkoord

Inleiding rond Bayernwald voor leerkracht of gids

3 augustus 1914: Duitsland verklaart de oorlog aan Frankrijk en valt Luxemburg binnen. Frankrijk valt niet aan, maar verzamelt zijn troepen dichtbij de grens. Duitsland vraagt België vrije doorgang om Frankrijk in de flank aan te kunnen vallen. Koning Albert I gaat niet in op die vraag.

De volgende dag valt Duitsland het neutrale België binnen waarop Groot-Brittannië, dat borg staat voor de neutraliteit van België, de oorlog verklaart aan Duitsland.

Duitsland wil zo snel mogelijk de Franse havens bereiken om zo de bevoorrading van de Britse troepen af te snijden.

September 1914: De Duitse opmars naar Parijs wordt gestuit met de Slag aan de Marne (6 september 1914). Duitse troepen starten nu met de wedloop naar zee. Het doel zijn de havens van Noord-Frankrijk en België.

Oktober – November 1914: Duitse soldaten plunderen Ieper in oktober, maar het Britse leger dwingt de Duitsers om zich te verschansen op de hoogtes rond Ieper. Ondertussen – op 27-28-29 oktober – worden de sluizen bij Nieuwpoort opengezet om de Duitsers te dwingen het gebied tussen Diksmuide en Nieuwpoort te ontruimen. Ieper en omgeving vormen de laatste opening naar de Franse havens. De zuidelijke Westhoek komt onder druk.

Eind oktober en begin november 1914 wordt in en rond Wijtschate hevig gevochten. De Duitsers raken er slaags met de Franse en Britse troepen die naar Ieper en omgeving zijn gekomen om er de Duitse opmars te stoppen. Kroonaertbos – waartoe de huidige site Bayernwald behoort – valt na dagen van verbeten vuurgevechten in Duitse handen. De Kemmelberg, een strategisch heel belangrijk punt, blijft in Britse handen.

December 1914: Beide partijen graven zich in. Zo ontstaat een stellingenoorlog. De Duitsers kiezen voor de hoger gelegen posities om het overzicht te kunnen bewaren. De Britse troepen worden teruggedrongen naar de vallei tussen Kemmel en de hoogte van Wijtschate en Mesen. Bayernwald ligt op die hoogte.

De oorlog gaat ondergronds

In de winter van 1914 is de oorlog vastgelopen en sindsdien zijn de Duitse posities er ten opzichte van de geallieerden alleen maar beter op geworden. Elke poging van de Britten om bovengronds de Duitse posities te veroveren draait uit op een mislukking.

De Britse ingenieur Norton Griffiths bedenkt daarom een plan om tunnels te graven en springstof te plaatsen diep onder de Duitse stellingen. Op het einde van elke tunnel komt een galerij. Die moet worden opgevuld met springtuig. In totaal moeten 24 dieptemijnen worden klaargemaakt, samen goed voor een half miljoen kilogram aan explosieven. De Duitse stellingen zullen letterlijk de lucht worden ingeblazen. De dieptemijnen moeten onder de sterkste Duitse voorposten worden geplaatst. Bayernwald is geen voorpost. De dichtstbijzijnde munitiekamer is deze van de Hollandse Schuur, enkele honderden meters van Bayernwald vandaan.

In januari 1916 beginnen Britse mijn- en rioolwerkers te graven. In alle stilte, opdat de Duitsers het plan niet zouden ontdekken. Maar de Duitsers hebben een vermoeden dat er wordt gegraven en schakelen ook mijnwerkers in om de Britse tunnellers op te sporen.

Bij Petit Bois, op ongeveer 1 kilometer van Bayernwald, loopt het mis voor de Britten. Een Duitse lading vernietigt op 10 juni 1916 de Britse tunnel over een totale lengte van 90 meter. Twaalf 'Sappers' zitten 27 meter diep onder

Inleiding rond Bayernwald voor leerkracht of gids

de grond vast in een tunneltje van 120 op 90 cm. Het duurt zes en een halve dag vooraleer reddingswerkers de 12 mannen kunnen bereiken. Slechts één van hen komt levend uit de ondergrond: William Bedson. Hij is een ervaren mijnwerker uit Rotherham. Zijn 11 metgezellen zijn gestorven door uitputting, dehydratie en verstikking. Ze worden na de reddingspoging begraven op Kemmel Château Military Cemetery. Ze zijn officieel gestorven op 15 juni 1916.

Nu de Duitsers zeker weten dat de Britten een ondergrondse oorlog voorbereiden, nemen ze tegenmaatregelen. De ondergrondse oorlogvoering is een race tegen de tijd. Wie kan als eerste de vijandige posities ondergraven en laten ontploffen? En kunnen de Duitsers de Britse gangen opsporen en vernietigen? De Duitsers hebben een belangrijk achterstand op vlak van tijd, afstand en techniek. Ze zitten ook hoger en moeten dus dieper graven dan de Britten. Ze moeten bovendien door een laag watervasthoudend zand. De Britten graven in de klei. Ze hebben minder last van water. Het Duitse antwoord is gedoemd om te laat te komen.

Om de Britse werkzaamheden te kunnen volgen én de tunnels te kunnen detecteren graven de Duitsers luisterschachten. Op Bayernwald zijn er nog twee aanwezig: Berta 4 en 5. In totaal zijn er verspreid over de frontlinie 6 Berta's gegraven van telkens 25 meter diep. De gerestaureerde luisterschacht is maar 17 meter diep. De tunnel tussen de schacht en de Engelse linies is 140cm hoog en 90cm breed. Mineurs -Duitse tunnelbouwers - dalen erin af met een windas. Dat systeem is vergelijkbaar met dat van oude waterputten.

Er wordt door de Britten vanuit 13 zones gegraven. Er zullen 24 dieptemijnen onder de Duitse linies worden geplaatst. Onder Hollandse Schuur worden 3 dieptemijnen geplaatst. Nabij Petit Bois komen er twee.

Het fort van Wijschate

Langs beide kanten van het front ontstaat er een netwerk van loopgraven en verbindingen. De Duitsers merken al snel dat ze te maken hebben met erg taai West-Vlaamse klei. Graven is moeilijk. Het regen- en grondwater speelt hen parten. Daarom bouwen ze hun eerste loopgraven half boven de grond met zandzakken.

In 1916 – na enkele natte en koude winters – leggen ze een nieuw en vooral droger loopgravennetwerk aan met betonnen bunkers. Ondanks de vele beschietingen blijft het nieuwe loopgravennetwerk intact en behouden de Duitsers er hun overzicht.

In de winter van 1917 verhuizen de Duitse soldaten naar de nieuwe loopgraven.

Bij de constructie van de bunkers gebruiken de Duitsers gietbeton en betonnen prefabstenen. Voor de bunkers die het dichtste bij de frontlinie liggen gebruiken ze prefabstenen om snel te kunnen werken.

De loopgraven zijn gebouwd volgens A-frames: naar een omgekeerde hoofdletter A. De wanden van de loopgraven lopen schuin naar beneden en worden versterkt door zandzakjes en vlechtwerk uit wilgentenen. Die worden verankerd met houten balken. Op de grond worden planken gelegd - het streepje in het midden van de letter A - zodat het (regen)water kan worden afgeleid en de soldaten niet in de modder moeten lopen. De bouwmaterialen voor deze loopgraven en bunkers worden aangevoerd van achter de frontlinie door kleine treintjes, die reden op een smalspoor.

Tussen beide frontlinies ligt het niemandsland. In dat niemandsland zijn intussen prikkeldraadversperringen opgericht en regelmatig proberen de Britten en de Duitsers elkaars linies te veroveren. Dikwijls doen ze dat om zicht te krijgen op

Inleiding rond Bayernwald voor leerkracht of gids

de situatie in het andere kamp. Er worden ook verkenningsvliegtuigen en grote bemande ballonnen gebruikt. Die ballonnen worden met kabels aan de grond gehouden. Na zo'n aanval of tijdens een verkenningsvlucht wordt de verzamelde informatie opgetekend. Op die manier verkrijgen de vechtende partijen kaarten van de vijandelijke linies en versterkingen. De troepen beschieten ook regelmatig elkaars stellingen. Er worden sluipschutters ingezet. Het niemandsland en de eerste loopgravenlinies zijn regelmatig het decor van bloederige taferelen.

Zero Hour – De Mijenslag

Begin juni worden de Duitse stellingen door de Britse artillerie dag en nacht bestookt met projectielen. De Britten proberen op die manier de Duitse troepen achteruit te drijven in afwachting van de ultieme aanval. Die moet er komen heel vroeg in de morgen van 7 juni 1917 zodat de overgebleven Duitse verdedigers hoogstens silhouetten kunnen onderscheiden.

De Britten hebben de Zero Hour vastgelegd op 3u10 (4.10 plaatselijke tijd). Op dat tijdstip zullen 19 dieptemijnen op 11 locaties tegelijk tot ontploffing worden gebracht. Er wordt in laatste instantie beslist om op 2 plaatsen de dieptemijnen niet tot ontploffing te brengen. Die 5 dieptemijnen liggen in de omgeving van Mesen en Ploegsteert.

Zero Hour. 18 dieptemijnen gaan de lucht in. Één mijn – nabij de Spanbroekmolen - ontploft een tiental seconden later. Meteen na Zero Hour wordt de aanval bovengronds ingezet. De Britse troepen slagen erin om Wijtschate en Mesen in één dag te veroveren. Het duurt tot 14 juni vooraleer alle Duitse tegenstand op de heuvelrug is opgeruimd.

De niet ontplofte mijnen worden onder water gezet en op die manier onschadelijk gemaakt. Maar blijkbaar is dat niet overal gebeurd. Eén van de overgebleven ladingen ontploft pas in de jaren '50, wanneer de bliksem een boom raakt en wordt afgeleid naar een intacte ondergrondse munitiekamer. Vier mijnladingen zitten nog altijd diep in de ondergrond in de omgeving van Mesen en Ploegsteert.

Na de Mijenslag volgt in juli 1917 de Slag bij Passendale. Het is de bedoeling een doorbraak te forceren richting Roeselare, Zeebrugge en Oostende. Roeselare is voor de Duitsers een belangrijk spoorwegknooppunt. Vanuit Zeebrugge maken de Duitsers het de Geallieerden bijzonder moeilijk met hun onderzeeërs: de U-boten.

Bayernwald, een internationale site

De Franse luitenant **Lasnier** raakt gewond tijdens de eerste gevechten rond Wijtschate en Bayernwald in november 1914. In 1935 wordt voor hem en 185 strijdmakkers van de 'Chasseurs à Pied' een monumentje opgericht aan de ingang van het pad dat naar Croonaert Chapel Cemetery leidt.

Adolf Hitler verblijft hier in de buurt als soldaat van een Beiers bataljon. Hij zal in de omgeving verschillende schilderijen maken. Tijdens de Mijenslag is hij echter gewond en verblijft hij in Frankrijk.

Inleiding rond Bayernwald voor leerkracht of gids

Op 28 juli 1916 proberen sergeant **Tom Anderson** en zijn kompanen van de 2nd Canadian Infantry Bayernwald te veroveren. De aanval mislukt en ook de reddingspoging van de geallieerden is geen succes. Anderson is de enige overlevende en wordt gevangen genomen.

Net buiten Bayernwald schiet de Duitse soldaat Kieselbert de Australische luitenant **Frank Fitzpatrick** neer op 29 september 1916. Kieselbert neemt ook een andere Australische soldaat krijgsgevangen. Daarvoor krijgt hij 300 mark (ongeveer 150 euro): in die tijd een fortuin. Een levende vijand beschikt immers over heel wat informatie.

De Schot **Louis McGuffie** krijgt een Victoria Cross (de hoogste militaire onderscheiding) wanneer hij op 28 september 1918 verschillende bunkers verovert en een aantal krijgsgevangenen (POW's, Prisoners of War) maakt. Zijn ereteken zal hij nooit persoonlijk ontvangen. Enkele dagen na zijn 'heldendaad' sneuvelt hij in Zandvoorde.

Na de oorlog

Wijtschatenaar **Isidoor Odent** sterft samen met elf andere arbeiders op 22 juni 1922 tijdens één van de grootste rampen bij het opruimen van oorlogsmunitie. Een granaat valt van een smalspoortrein en ontploft tussen de rails.

1971. De nieuwe eigenaar van de site, de leraar André Bécquart, ontdekt bij toeval de mijnschacht Berta en de vier overgebleven bunkers. Hij laat een willekeurig netwerk van loopgraven aanleggen en opent in 1972 zijn museum "Frauenlob" (letterlijk: vrouwenlof – een verwijzing naar de Heilige Maagd Maria).

Tot 1986 kunnen bezoekers de bunkers bekijken en wandelen door de (niet waarheidsgetrouw aangelegde) loopgraven. Heel wat wapentuig moet zorgen voor een passende sfeer.

Na de dood van André Bécquart raakt de site in verval. In 1990 neemt de Gemeente Heuvelland contact op met de vzw "Association for Battlefield Archaeology in Flanders" (ABAF). Die voert een grondig wetenschappelijk onderzoek uit op het terrein. In 2000 is het onderzoeksrapport klaar. Intussen is het terrein verkocht aan René Declercq. Hij is bereid om de site ter beschikking te stellen en mee te werken aan de restauratie. Die begint in 2003. De op- en uitgraving en de restauratie van de volledige site wordt uitgevoerd door ABAF in samenwerking met de eigenaar, het Regionaal Landschap West-Vlaamse Heuvels, de Provincie West-Vlaanderen en de Vlaamse Gemeenschap (Monumenten en Landschappen, Bos en Groen, Toerisme Vlaanderen, Volksontwikkeling en Bibliotheekwerk).

In 2004 gaat de gerestaureerde site Bayernwald officieel open.